

6. Юзевич В.М. Диагностика системи взаємодії держави та бізнесу в аспекті електронних публічних закупівель / В.М. Юзевич, О.В. Ключав, Р.М. Скриньковський // Економічний часопис – XXI. – 2016. - № 160. – С. 39 – 45.

7. Закон України «Про публічні закупівлі» від 25.12.2015 № 922-VIII.

8. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, ратифікована Законом від 16.09.2014 № 1678-VII.

9. Закон України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні» від 26.01.1993 № 2939-XII.

Стаття надійшла: 18.04.2017 р.

Рецензент: д.е.н., доц. Горючий Д.А.

Рецензент: д.е.н., проф. Липовий А.В. (Університет державної фіскальної служби України)

УДК 336.71(477)(045)

JEL Classification: G21

СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ В БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВАХ (НА ПРИКЛАДІ ПАТ КБ «ПРИВАТБАНК»)

Гапонюк О. І.

Маріупольський державний університет

Анотація. В статті визначено теоретичні та практичні аспекти сутності банківського ризику. Виявлено, що при дослідженні сутності банківського ризику здебільшого науковці роблять схожі висновки, а відмінності полягають переважно в обраному підході до розуміння сутності самого терміну «ризик» в цілому. В роботі було запропоновано розглядати банківський ризик як ситуативну характеристику прояву ризику як такого за умови небезпеки втрат, що походить від специфіки банківських операцій.

Зазначено, що різноманітність визначень категорії «банківський ризик» обумовило наявність значної кількості класифікаційних ознак видів ризику, які формують цілісну систему, або ускладнюють її. В свою чергу, для мінімізації ускладнень пов'язаних з ієрархією банківських ризиків, фахівцями Національного банку України було запропоновано підхід до групування ризиків, в основу якого покладено тільки одну ознаку – можливість кількісного визначення величини ризику. Відповідно до неї банківські ризики поділяються на дві групи: фінансові ризики; функціональні ризики.

Представлено основні умови та особливості формування системи «ризик-менеджмент» в ПАТ КБ «ПриватБанк». Так, визначено, що основною метою функціонування системи управління банківськими ризиками є підтримання прийнятого ПАТ КБ «ПриватБанк» сукупного ризику на оптимальному рівні, що відповідає поставленим перед ним основним цілям і завданням, а в кінцевому підсумку забезпечення максимального збереження активів і капіталу «ПриватБанку».

Наведено, що в рамках реалізації напрямку «Ризик-менеджмент» у системі ПАТ КБ «ПриватБанк», визначається стратегія та основні методичні засади системи управління ризиками банку і контролюється дотримання нормативних вимог НБУ та внутрішніх положень банку.

Ключові слова: банк, банківська установа, ризик, банківський ризик, ризик-менеджмент.

THE RISK MANAGEMENT SYSTEM AT THE BANKING INSTITUTIONS (AT THE EXAMPLE OF PJSC CB «PRIVATBANK»)

Olga Gaponiuk

Mariupol State University

Summary. The article presents the theoretical and practical aspects of the nature of the bank risk. It was found that the bank while investigation of the nature of the bank risk the most of scientists do similar conclusions, and the differences lie in the chosen approach to understanding of the essence of the term «risk» in general. The paper aimed to examine how the bank risk characteristic manifest the situational risk as the factor of danger of losses from the specific banking operations.

It is noted that a variety of definitions of the category «bank risk» caused significant presence of the classification of risk that add each other. Thus, to minimize complications associated with the hierarchy of banking risks, the experts of the National Bank of Ukraine proposed clustering of risk based on the one feature - the opportunity to

quantify the magnitude of risk. According to this principle the bank risks are divided into two groups: financial risks; functional risks.

The paper presents the main features and conditions of formation of the system of «risk management» at PJSC CB «PrivatBank». For instance, it is defined that the main principle purpose of the system of risk management is to support the approved by PJSC CB «PrivatBank» of the overall risk at the optimum level corresponding the main set aims and objectives, and ultimately to maximize the savings of assets and capital of «PrivatBank».

In the frame of the program of «The Risk Management» in the system of PJSC CB «PrivatBank», the strategy was defined and basic methodological principles of the risk management systems, also, fulfilling the Bank's compliance of NBU and the Bank's internal regulations.

Key words: bank, financial institution, risk, bank risk, risk management.

Постановка проблеми. В сучасних умовах економічних перетворень, діяльність банківських установ та стратегії їх розвитку реалізується у системі майбутньої невизначеності та ризиків. Загалом, від обраної концепції управління ризиками, значною мірою залежить успішна діяльність банку. Оскільки стовідсоткове уникнення банківських ризиків неможливе, управління ними спрямовано на їх максимальне обмеження та мінімізацію наслідків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам формування системи управління банківськими ризиками присвячено низку наукових праць. Серед вітчизняних та зарубіжних авторів, праці яких присвячено зазначеному питанню, слід назвати Т. Василюєву, В. Вітлінського, Х. Грюнінга, С. Козьменка, А. Єпіфанову, П. Роуза та ін.

Невирішені складові загальної проблеми. Дослідження зазначених авторів присвячені проблематиці управління банківським ризиком під впливом сьогодення. Водночас, функціонування сучасного банківського сектору України, в умовах посиленого впливу соціально-економічних явищ на прийняття рішень щодо формування та реалізації майбутніх стратегій, потребує розробку ефективного управлінського інструментарію відповідно власної системи ризиків кожної банківської установи.

Формулювання цілей статті. Метою цього дослідження є обґрунтування теоретичних та практичних положень щодо сутності системи управління ризиками в банківських установах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Непередбачувані умови функціонування суб'єктів господарювання характеризуються високим рівнем невизначеності й динамічності та зумовлюють зміни внутрішнього і зовнішнього середовища діяльності банківської системи, що є передумовою появи різноманітних ризиків, які, зазвичай, мають фінансово-економічний характер [1,2]. Слід наголосити, що при дослідженні сутності банківського ризику здебільшого науковці роблять схожі висновки, а відмінності полягають переважно в обраному підході до розуміння сутності самого терміну «ризик» в цілому. На нашу думку, банківський ризик є ситуативною характеристикою прояву ризику як такого за умови небезпеки втрат, що походить від специфіки банківських операцій.

В свою чергу, у контексті нагляду на основі оцінки ризиків Національний банк визначає банківський ризик за його впливом на капітал і надходження, а саме як «ймовірність того, що події, очікувані або неочікувані, можуть мати негативний вплив на капітал та/або надходження банку» [3].

Різнорізність визначень категорії «банківський ризик» обумовило наявність значної класифікації видів ризику, які доповнюють одне інше, або ускладнюють. Для мінімізації ускладнень пов'язаних з ієрархією банківських ризиків, фахівцями Національного банку України було запропоновано підхід до групування ризиків в основу якого покладено тільки одну ознаку – можливість кількісного визначення величини ризику. Відповідно до неї банківські ризики поділяються на дві групи [4,5]:

1. Фінансові ризики – це банківські ризики, які підлягають кількісній оцінці: кредитний, ризик ліквідності, ризик зміни процентної ставки, ринковий, валютний та операційно-технологічний;

2. Функціональні ризики – це ризики, які не підлягають кількісній оцінці: ризик репутації, юридичний та стратегічний ризики.

Зазначена класифікація видів банківських ризиків є підґрунтям до зростання ефективності управління банківською діяльністю в цілому.

Підвищена увага до поняття ризику в банківській практиці цілком виправдана, оскільки виконуючи роль фінансових посередників в економічній системі, банківські

установи переважно здійснюють свої операції за рахунок коштів клієнтів. Формування ресурсної бази шляхом запозичення та залучення коштів від юридичних та фізичних осіб вимагає від банків підвищеної надійності та високого рівня суспільної довіри [6]. Як наслідок виникає необхідність пошуку нових систем управління ризиками або «ризик-менеджмент», що відповідає сучасним реаліям методичних підходів до забезпечення успішного довгострокового розвитку банківської системи в цілому та банків, зокрема.

Слід визначити, що кожний банк в загальній банківській системі держави, відокремлює для себе власну ієрархію ризиків, в наслідок чого кожна банківська установа формує систему «ризик – менеджменту» притаманну саме їй. Так, основною метою функціонування системи управління банківськими ризиками є підтримання прийнятого ПАТ КБ «ПриватБанк» сукупного ризику на оптимальному рівні, відповідно поставленим перед ним основним цілям і завданням, а в кінцевому підсумку забезпеченню максимального збереження активів і капіталу «ПриватБанку»

Слід наголосити, що визначення та структурування сильних та слабких сторін фінансової установи, а також потенційних можливостей та ризиків ПАТ КБ «ПриватБанк» є досить актуальним завданням, адже зміни які відбулися, а саме передача ПриватБанку у державну власність є умовою для реалізації стратегічної мети Банку в новітньому конкурентному середовищі, від так, згідно стратегічному плану розробленому Міністерством фінансів України «Засади стратегічного реформування державного банківського сектору» [7], ПриватБанк буде відноситься до несистемоутворюючих банків, до яких відносяться «Укргазбанк» та «Родовід банк» до кожного з яких держава застосовує власну стратегію реформування. Так, реформування ПриватБанку відбулося у декілька етапів [7]:

1) підписання договору між Міністерством фінансів та Фондом гарантування вкладів фізичних осіб про продаж 100% акцій ПАТ КБ «ПриватБанк»;

2) забезпечення резервів під активні операції, проведено додаткову емісію акцій та їх розміщення. Було внесено зміни до статуту банку, розроблено перехідний баланс, завершено усі потрібні процедури з продажу акцій та зміни власників банку;

3) створення Наглядової ради ПриватБанку.

Таким чином, передача ПриватБанку у державну власність стала гарантією його докапіталізації. Держава стала гарантом виконання усіх зобов'язань перед клієнтами банку зі збереженням валюти вкладів та інших умов. Щодо майбутнього стратегічного розвитку ПриватБанку, то в загальній системі розвитку та функціонування державних банків, він реалізовуватиметься як банк розвитку та структурної перебудови економіки.

Незважаючи на те, чи є банк комерційним або державним, важливою умовою функціонування залишається якість банківського ризик менеджменту. Слід наголосити, що якість ризик - менеджменту визначається компетентністю керівників банку, якістю організації і роботи системи внутрішнього контролю, а також рівнем контролю з боку наглядових органів. Якість управління також визначається через оцінку створеної системи управління банком, що проводиться на основі аналізу внутрішніх процедур.

Політика управління банківськими ризиками в «ПриватБанку» враховує рекомендації Національного банку України, Базельського комітету з банківського нагляду і регулювання, а також вимоги українського законодавства і базується на таких основних принципах [8]:

- при прийнятті рішень про проведення будь-якої банківської операції завдання мінімізації ризику є для ПАТ КБ «ПриватБанк» пріоритетною в порівнянні з максимізацією прибутковості;

- сукупний ризик, що приймається ПАТ КБ «ПриватБанк», співвідноситься з рівнем власного капіталу, характером і масштабом діяльності ПАТ КБ «ПриватБанк»;

- ПАТ КБ «ПриватБанк» неухильно виконує взяті на себе зобов'язання перед контрагентами, кредиторами та вкладниками;

- ПАТ КБ «ПриватБанк» диверсифікує ризики за напрямками діяльності та контрагентами;

- ПАТ КБ «ПриватБанк» створює резерви, адекватні рівню прийнятих ризиків.

Процес управління ризиками в ПАТ КБ «ПриватБанк» заснований на послідовному виконанні наступних етапів, а саме:

1) ідентифікація ризику;

2) якісна оцінка ризику;

- 3) імовірнісна оцінка ризику;
- 4) кількісна оцінка ризику;
- 5) застосування способів управління ризиком (вплив на ризик з метою його зниження);
- 6) моніторинг ризику.

За політику, моніторинг та контроль у сфері управління ризиками відповідають підрозділи Групи, діяльність яких контролює кредитний комітет [8]. Крім того, відповідальність за управління ризиками в Групі несуть Казначейство, напрямок «Ризик-менеджмент», напрямок «Внутрішній контроль та fraud-менеджмент» та напрямок «Фінанси та ризики», до складу якого входить Департамент фінансових ризиків, але система управління ризиками є не тільки функцією Групи, а інтегрується в усі бізнес-процеси Банку.

В процесі своєї діяльності ПАТ КБ «ПриватБанк» ідентифікує наступні види ризиків:

- кредитний ризик;
- ринкові ризики (валютний, процентний);
- географічні ризики;
- ризик ліквідності.

Ризик-менеджмент Банку дозволяє виявляти та аналізувати перераховані вище типи ризиків, встановлювати допустимі ліміти і проводити відповідний моніторинг на постійній основі, спираючись на передові адміністративні і інформаційні системи. Управління ризиками здійснюється, спираючись на такі принципи:

- безперервності,
- інформативності,
- прогнозованості,
- інтеграції,
- документування,
- передбачливості,
- хеджування.

Завданням груп ризик-менеджерів є виявляти, вимірювати і оцінювати ризики для кожної структурної одиниці і виробити позицію банку по цих ризиках. При цьому, обсяги ризиків, що приймаються банком повинні відповідати загальним принципам стратегії управління ризиками. Як свідчить міжнародний досвід, в таких групах ризик-менеджерів бувають досить різні конфігурації. Сама структура групи залежить від типу банку, в якому вони створюються. Так, у великих універсальних банках із розгалуженою філієюною сіткою, слід формувати групу з управління ризиками за кожним напрямком діяльності і для кожної філії. У свою чергу, в менших банках управлінням ризику може займатися єдина група ризик-менеджерів.

Що стосується реалізації напрямку «Ризик-менеджмент» у системі ПАТ КБ «ПриватБанк», то у межах зазначеного напрямку виконується аналіз кредитоспроможності банків-контрагентів, здійснюються розрахунки резервів за активними операціями Банку та лімітів для банків-контрагентів, контролюються проблемні активи у кредитному портфелі за кредитними програмами, здійснюється моніторинг дотримання лімітів за міжбанківськими операціями, встановлюються ліміти кредитних повноважень управляючих філіями та відділеннями. Крім того, він визначає стратегію та основні методичні засади системи управління ризиками Банку і контролює дотримання нормативних вимог НБУ та внутрішніх положень Банку.

Досліджуючи систему управління ризиками в банківській системі, необхідно визначити, що найбільшу увагу система «Ризик-менеджмент» приділяє виникненню кредитного ризику. Кредитний ризик є основним фінансовим ризиком банківської діяльності отже саме управління ним є основою фінансового ризик-менеджменту банку [9,10], адже в структурі активних операцій ПриватБанку, найбільш питому вагу мають, саме, кредитні операції – 73, 2%. Слід наголосити, що в останні роки спостерігається досить стабільна тенденція щодо обсягів даного виду операцій, а також їх частки в загальному обсязі активних операцій ПАТ КБ «ПриватБанк». Динаміка обсягів кредитних операцій ПАТ КБ «ПриватБанк» та їх частка в загальній структурі активів Банку представлена на рисунку 1.

Слід наголосити, що методи та системи управління кредитними ризиками, що використовуються Банком, постійно модифікуються, відображаючи зміни умов ринку і

продуктів. Так, у зв'язку з погіршенням політичної та економічної ситуації в Україні з 2014, Банк прийняв ряд змін своїх процедур з управління ризиками, а саме:

- підвищення ефективності процедури кредитного скорингу та введення додаткових стоп-факторів;
- зменшення лімітів кредитування за картками з 15 000 гривень до 5000 гривень;
- Банк припинив надання кредитів та зменшив ліміти за кредитами позичальникам, що здійснюють діяльність на тимчасово непідконтрольних територіях, непідконтрольних українській владі;
- Банк змінив процедуру кредитування юридичних осіб з метою зменшення заборгованості позичальників з певних галузей економіки.

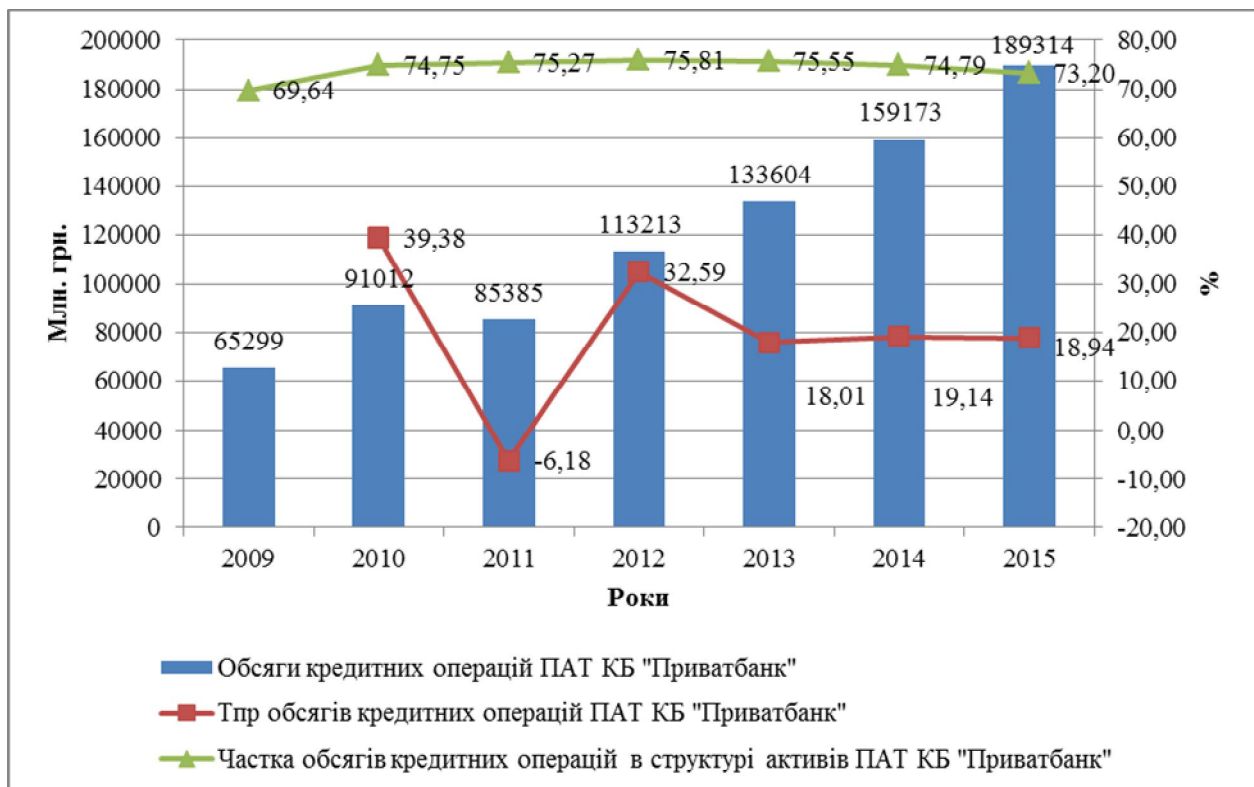

Рисунок 1 - Динаміка кредитних операцій ПАТ КБ «ПриватБанк» [8]

Висновок або наукова новизна. Таким чином, зазначені напрями щодо нівелювання виникнення кредитних ризиків та їх наслідків, є запорукою формування стратегії та політики фінансування ризиків в загальних межах банківської установи.

Головний ефект від управління ризиками – це висока стабільність банку, підкріплена постійним моніторингом та контролем рівня і концентрації ризиків, що виникають у зв'язку з діяльністю Банку. Функція управління ризиками у Банку здійснюється стосовно фінансових ризиків, а також операційних та юридичних ризиків. Фінансові ризики складаються з ринкового ризику (який включає валютний ризик, ризик процентної ставки та інший ціновий ризик), кредитного ризику та ризику ліквідності. Основними цілями управління фінансовими ризиками є визначення лімітів ризику й нагляд за тим, щоб ці ліміти не перевищувались. Управління операційними та юридичними ризиками має на меті забезпечення належного функціонування внутрішніх процедур та політики, що спрямовані на мінімізацію цих ризиків.

Перелік посилань

1. Марченко М. М. Проектний підхід в управлінні розвитком підприємства [Текст] /М. М. Марченко // Стратегія економічного розвитку України. – 2013. – №32. – С. 30 – 37.
2. Крупка І. М. Фінансово-економічна безпека банківської системи України та перспективи розвитку національної економіки [Текст] /І. М. Крупка // БІЗНЕСІНФОРМ. – 2012. – № 6. – С. 168 – 175.

3. Про схвалення Методичних рекомендацій щодо організації та функціонування систем ризик-менеджменту в банках [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1045.5945.0>. – 16.04.2011.

4. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>.

5. Методичні вказівки з інспектування банків «Система оцінки ризиків» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0104500-04>.

6. Управління ризиками банків [Текст] : монографія у 2 томах. – Т. 1: Управління ризиками базових банківських операцій / А. О. Єпіфанов, Т. А. Васильєва, С. М. Козьменко та ін.; за ред. д-ра екон. наук, проф. А. О. Єпіфанова і д-ра екон. наук, проф. Т. А. Васильєвої. – Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2012. – 283 с.

7. Міністерство фінансів України [Електронний ресурс]: офіційний сайт. – Режим доступу : <http://www.minfin.gov.ua>.

8. ПАТ КБ «ПриватБанк»: [Електронний ресурс]: офіційний сайт. – Режим доступу : <http://privatbank.ua>.

9. Кредитний ризик комерційного банку: [Навч. посіб.] / В.В.Вітлінський, О.В. Пернарівський, Я.С. Наконечний, Г.І. Великоіваненко; За ред. В.В. Вітлінського. - К.: Т-во «Знання», КОО, 2000. - 251 с.

10. Управління кредитним ризиком в банку: [монографія] / О. А. Криклій, Н. Г. Маслак. - Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2008. - 86 с.

Стаття надійшла: 20.04.2017 р.

Рецензент: д.держ.упр. Маліков В.В.

Рецензент: д.е.н., проф. Омельченко В.Я. (Маріупольський державний університет)

УДК 336.73

JEL Classification: N 83

ДЕВІАЦІЯ У ФІНАНСОВІЙ СФЕРІ УКРАЇНСЬКОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА ЗА ЧАСІВ КРИЗИ ПОЧАТКУ ХХ СТ.

Лантух І.В., к.е.н., доцент

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Анотація. У статті розглядається ціла низка зловживань у вітчизняній фінансовій сфері, котра гостро проявилася у кризові часи початку ХХ ст. На прикладі біржі, її реформування аналізується механізм банкрутства такого відомого українського підприємця і банкіра як О.К. Алчевського. Зловживання були виявлені у Харківському торгівельному банку. Його крах призвів до руйнування банків, що були пов'язані із підприємствами О. Алчевського. За банками зловживання викрили і у промислових Товариствах в галузі їх кредитування. Це була девіація, що здійснювалася у різних формах: спекуляції, фальшуванні, підміні документів, невиконанні статей статутів, ігнорування законів економіки тощо.

Досліджуються причини «харківського синдрому» з боку Міністерства фінансів Росії, з'їзду гірничопромисловців Півдня Росії, які болюче вдарили по акціонерним промисловим Товариствам, комерційним та земельним банкам, які мали наслідки не тільки в Україні, вийшовши далеко за межі своєї території, сколихнувши біржі і фінансові установи майже усієї Російської імперії. Це має стати наочним прикладом для сучасного українського підприємництва, яке йдучи за своїми попередниками, повинно не допускати прояв деструктивної девіантної поведінки у таких масштабах і у таких формах, що було характерними для кризового періоду початку ХХ ст.

Ключові слова: фінансова сфера, біржа, цінні папери, банки, економічна девіація, дивіденди.

DEVIATION IN FINANCIAL SPHERE OF UKRAINIAN ENTREPRENEURSHIP DURING THE CRISIS AT THE BEGINNING OF THE XX CENTURY

Igor Lantukh, PhD in Economics, Associate Professor

Kharkiv National Automobile and Highway University

Summary. The article examines a number of abuses in the domestic financial sphere, which was greatly shown during the crisis at the beginning of the XX century. On the example of exchange market, its reforming, the mechanism of bankruptcy of such a famous Ukrainian businessman and banker as A.K. Alchevsky is analyzed. Abuses were discovered in the Kharkiv Commercial Bank. Its great collapse led to the ruin of banks that were connected with the enterprises of A. Alchevsky. Following the banks, abuses were also revealed in industrial societies in